

DE KAMPER MUNT.

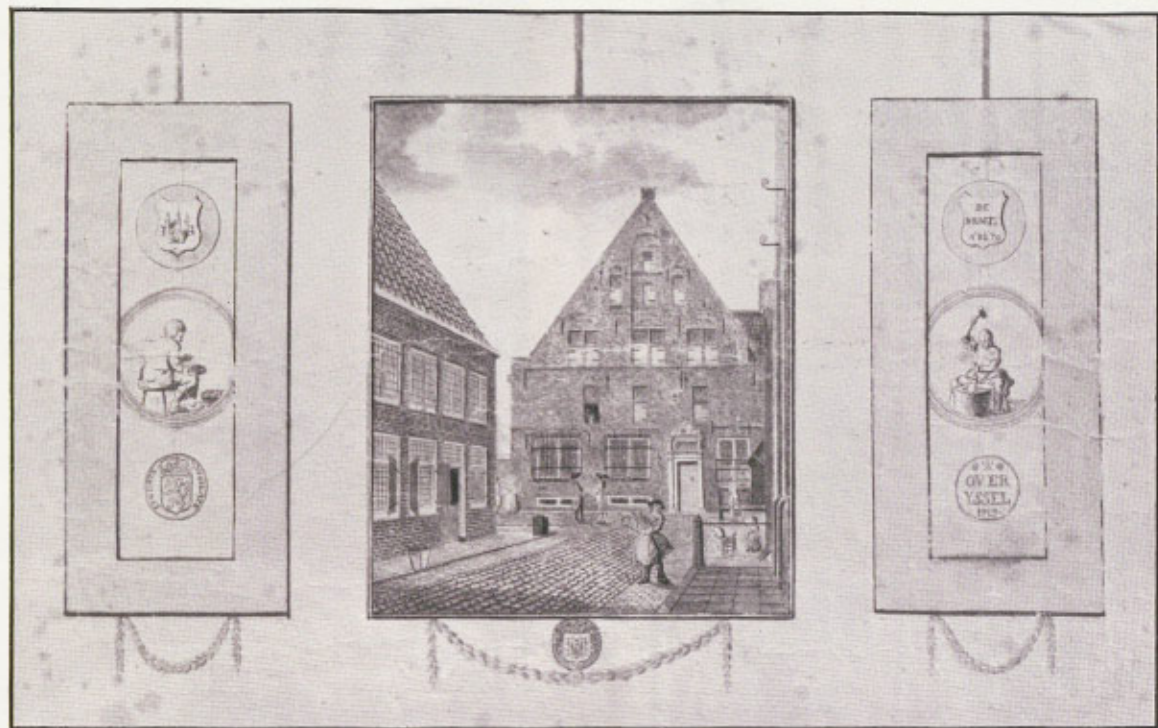
Het Museum van de Vereeniging voor Overijsselsch Regt en Geschiedenis te Zwolle bezit een gekleurde teekening, vermoedelijk van P. Remmers, waarop de Bovenkerk afgebeeld is. Ze is niet bijzonder fraai, maar heeft eenige historische waarde.

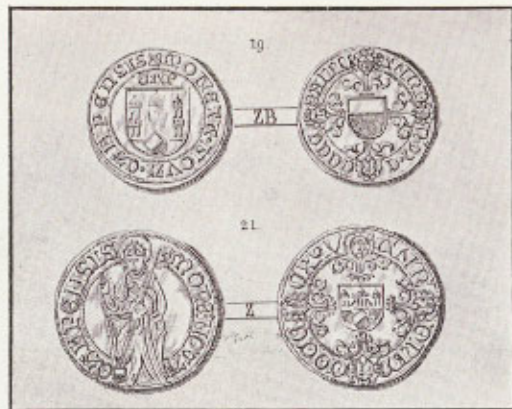
De vorm van de torenspits bewijst, dat ze vóór 1806 vervaardigd moet zijn, want in dat jaar kreeg de spits haar tegenwoordig model. Het is ons evenwel niet om den toren en het kerkgebouw te doen, maar om een geveltje, dat aan de rechterzijde ten deele zichtbaar is; een getralied venster valt daarin het meest op.

Iedere Kampenaar weet, dat op deze plek nu School A staat; niet ver daar vandaan ligt het Muntplein. Deze naam herinnert aan de tijden, dat binnen de muren van deze stad een Munt was gevestigd.

Het huis met de tralievensters maakte deel uit van een grooter geheel, dat in de Middeleeuwen dienst gedaan had als klooster of convent der Bagijnen. In 1327 wordt het voor het eerst vermeld. Om het te onderscheiden van een andere dergelijke inrichting, werd het later „olde convent” of „convent daer boven” genoemd.

E. Moulin, die den ouden toestand van dit complex nog gekend heeft, schrijft daarover in zijn Kamper kroniek: „Het Bagijnenhuis, naderhand het oude convent genaamd, stond in de Papensteeg, en was met den hof van grooten omvang, strekkende van het St. Nikolaaskerkhof tot aan den Burgel. Dit gesticht, naderhand tot muntgebouw ingericht, is in 1810

afgebroken; terwijl de overgebleven ringmuren thans (November 1822) ook worden weggeruimd".

De Kamper muntslag wordt het eerst vermeld in 1379, toen de Duitsche keizer Wenzel te Praag aan de burgerij van Kampen, zijn lieve getrouwen („unsen und des Reichs liben getruwen"), een bevestiging gaf van haar recht, om munten te mogen slaan. De eerste muntmeesters worden in de 15de eeuw genoemd: Johan Knijf, Henric Jansz., Thomas, Sybrant Petersz.; in 1479 draagt de stad aan den goudsmid Lodewick Jegher op, om de Munt te beheeren en het muntwerk te verrichten. Als hij de voorwaarden breekt, zal hij zijn rechterhand verbeurd hebben. Van 1524 is een overeenkomst met Maerten Nijkamer, die voor de stad goud- en zilvergeld zal maken van gelijke waarde als te Deventer, onder toezicht van essaymeesters uit Raad en Meente.

Een tijdlang is er munt geslagen door de drie IJselsteden Deventer, Kampen en Zwolle in onderling overleg. Zoo geven ze in 1534 aan den „muntmeister" Willem van Viersen opdracht, om „in onsen naem ende onder onser drier steden waepenen" gouden en zilveren penningen te slaan. Maar juist in deze jaren waren de bisschoppen van Utrecht als landsheeren opgevolgd door Keizer Karel V en deze bemoeide zich meer met den muntslag der drie steden dan haar lief was. Telkens waren er moeilijkheden, vooral ook over de waarde of valuatie der munten. Deze werden in den regel te Deventer geslagen.

In 1555 werd Willem van Viersen als muntmeester der steden opgevolgd door Balthasar Wynekens, Wyntgens of Wijntges. Deze ambtenaren stonden onder strenge contrôle. In een brief van 1533 zeggen de drie steden, dat ze munten „opten ketell", d.w.z. dat ontrouwe muntmeesters gestraft worden, door hen in kokende olie te werpen. Er was te Deventer een meester gezoden, „dair die ketell alnoch hangt;

dair konde men alnoch well eenen yn sieden". Nog steeds hangt de bewuste ketel aan het voormalige Waaggebouw te Deventer.

Balthasar Wyntgens, die zich vermoedelijk in 1583 te Kampen vestigde, stierf in 1589. Een zoon van hem, Hendrik, werd nu stadsmuntmeester van Kampen. Blijkbaar was de samenwerking der drie steden gestaakt. Sedert 1613 is Johan Wyntgens, een zoon van Hendrik, jarenlang muntmeester. Later bekleedt Johan Jellen, zoon van Roelof Jellen en Clara Wyntgens, dit ambt; zijn grafsteen, waarin ook de naam muntmeester gebeiteld is, ligt in de Bovenkerk. De oudste dochter, Clara, die hem opvolgde, huwde met Dr. Joan van Harn, sedert 1664 muntmeester te Kampen. Later werd hij muntmeester te Deventer; hij stierf echter in de gevangenis, omdat hij tegen de orders te veel kleine munt geslagen had. Daarna worden Derk van Roemund en Rutger Lemker van Breda nog als muntmeesters genoemd.

Maar in de 17e eeuw waren er telkens moeilijkheden met de Staten-Generaal, die opkwamen voor haar muntrecht. Bovendien gebruikten de steden haar muntrecht, om winst te maken; men liet zelfs in stilte geld slaan, om dat in het buitenland in omloop te brengen. Volgens Moulin is de stedelijke muntslag in 1659 geëindigd. Nu is er wel een voorschrift van dat jaar, om bij het maken van rijksmunt de „voet en ordre" der Generaliteit te volgen, en zich dus te onderwerpen aan de regels voor den muntslag der Zeven Provinciën. Maar eerst in 1694 stemden Deventer, Kampen en Zwolle (evenals Nijmegen, Zutphen en Groningen) toe in het stilzetten van hun rijksmunt, tegen een jaarlijksche vergoeding van f 4000. Deze vergoeding is betaald tot 1807.

Er was echter in Overijsel behalve de stedelijke Munten, berustend op een keizerlijke privilege, ook nog een Bisschoppelijke of Landschapsmunt, later Provinciale Munt genoemd.

Het muntrecht der bisschoppen was overgegaan op Karel V en Philips II en sedert de Afzwering van 1581 op den nieuwen souverain, de Staten van Overijssel. Maar in die Staten vond men, behalve afgevaardigden van den adel, vertegenwoordigers van de drie steden, die dus nu ook bij dezen muntslag ten nauwste betrokken waren. Ook de Staten van Overijssel moesten er rekening mee houden, dat als nieuwe macht boven de gewesten, met name op het stuk van de munt, het algemeen bestuur der Zeven Provinciën, n.l. de Staten-Generaal, van tijd tot tijd optrad.

De bisschoppelijke munt was omstreeks 1530 tijdelijk te Kampen gevestigd geweest; toen was hier een zekere Frans van Papenvelt muntmeester van het landschap. Daarna verhuisde ze naar Hasselt, maar sinds 1582 is de Provinciale Munt te Kampen gevestigd. Ridderschap en Steden benoemden twee zonen van Balthasar Wyntgens, n.l. Melchior en Balthasar tot provinciale muntmeesters, wegens de goede, menigvuldige en trouwe diensten, die de vader zoo lang aan het gewest en de steden had bewezen. Sedert 1611 was Johan Wyntgens, een zoon van Hendrik, muntmeester der provincie; sedert 1613 was hij, zooals reeds vermeld is, stadsmuntmeester. In dit jaar verhuisde de Provinciale Munt van Kampen naar Zwolle. In 1625 ging ze naar Deventer. Zoo ging ze dus voortaan met een periode van zes jaar de IJselsteden rond. In 1680 werd echter door Deventer en Zwolle goedgevonden, dat de Provinciale Munt te Kampen zou gevestigd blijven. Toch heeft men blijkbaar later weer een andere afspraak gemaakt. In 1730 was de provinciale muntmeester Bernard Cramer gestorven en Kampen, dat zijn opvolger benoemen mocht, wees Henrick Cramer, muntmeester van Gelderland en West-Friesland, als opvolger aan. Nu stelden de drie steden vast, dat de muntmeester mocht blijven wonen in de stad, waardoor hij benoemd was, zoodat hij niet

om de zes jaren behoefde te verhuizen. In 1731 nam Henrick Cramer de Munt alhier, met bijhoorende perceelen, vroeger door Bernard Cramer gebruikt, over. Er is een aantekening van 1736, waaruit blijkt, dat behuizingen tegenover de Boven-Nieuwstraat, o.a. de „Boven-Munthe”, werden verkocht. Welken dienst dit laatste gebouw deed, is niet duidelijk; het kan b.v. de stilgezette Rijksmunt zijn geweest. In allen gevalle is de Provinciale Munt de geheele 18e eeuw door blijven bestaan. In 1795, dus na de komst van de Franschen en de daarop gevolgde ommekeer, deden de Overijselsche Gedeputeerden het verzoek, om het zilver, dat „uit de provinciale comptoiren” aan de Municipaliteit of Raad van Kampen gezonden zou worden, te willen doen bezorgen aan de Provinciale Munt aldaar, om te worden versmolten. De burgers Kesselaar en Bundes werden nu gecommitteerd, om hierop toe te zien en gemachtigd om de hulp in te roepen van een of twee bekwame zilversmeden. In 1798 werden onder de overtollige ambten dat van stempelsnijder en essayeur van de Munt genoemd. Toch is in 1807 nog een zekere A. Gluysteen stempelsnijder van de Departementale Munt alhier. Vermoedelijk is de inrichting omstreeks dezen tijd opgeheven.

Een bekende stempel- of ijzersnijder uit vroeger dagen is Paul Utenwael, in 1587 door Ridderschap en Steden aangesteld. Hij vervaardigde een fraaie plattegrond van de stad. Deze koperen plaat wordt nog ten stadhuize bewaard, evenals talrijke muntstempels. Er is echter een verklaring van 1591, waaruit blijkt, dat Mr. Paul zonder verlof van den muntmeester Hendrik Wyntgens de stad had verlaten en naar Hoorn was gegaan.

Aan het bekende werk van Van der Chijs over de Overijselsche munten zijn drie afbeeldingen ontleend, waarbij een korte toelichting gewenscht is. Vooreerst is een zilveren

daalder afgebeeld; aan de voorzijde St. Nicolaas en het randschrift *Moneta Nova Trium Civitatum Imperialium*, aan de achterzijde de wapenschilden der drie steden. Verder zijn er twee kleinere munten, vermoedelijk stuivers of dubbele stuivers. De eerste, van 1524, is versierd met wapenschilden, waarvan het eene rust op een kruis met gebloemde einden. De tweede, van 1525, draagt aan de voorzijde St. Nicolaas. Beide hebben ze als randschrit *Moneta Nova Campensis*.

De geschiedenis van den Kamper muntslag moet nog geschreven worden; aan stof daarvoor is geen gebrek. Dan zal blijken, dat bovenstaande aantekeningen, grootendeels ontleend aan gedrukte bronnen, op verschillende punten moeten worden aangevuld en zelfs verbeterd.

We begonnen met een afbeelding van Remmers en voegen nu aan het daarbij opgemerkte toe, dat de **Provinciale Munt** dus in beeld gebracht is. Nu herinnerde ik mij, indertijd in het Zwolsche Museum een tweede afbeelding gezien te hebben, vermoedelijk van denzelfden teekenaar, waarop de Munt was afgebeeld, in front gezien. Deze teekening, eerst onvindbaar, is thans door de goede zorgen van den heer Geesink teruggevonden en gereproduceerd. Het aardige geveltje, vrij gedetailleerd weergegeven, vult het midden. Links en rechts vindt men een voorstelling van het muntbedrijf, de wapens van Overijssel en Kampen, en verder de jaartallen 1679 en 1791.

H. J. MOERMAN.

